

szövetszínnek jelölésére gyakran használt szó mindkettő. (Vö. OKI Sz. és RADVÁNSZKY: Régi magyar családélet és háztartás.) De ezen adatokból nem nyerünk határozott képet a jelentésükről. Szótáraink *roseus*, *color roseus*, *rosaceus* tolmácsolása sem teszi jelentésüket határozottabbá (így C., MA., PP., PPB., KRESZN. s legújabbban a NySz.), mert hiszen COM.: Jan, 63 szerint *roseus: piros-rózsaszín*. *Bíborpiros* szint jelent a következő adatokban: SZIKSZAI FABR. 109 *Roseus, Puniceus—Rosa szín*. BOD, Szent Irás' Ertelmére Vezérlő Magyar Leksikon 134. l.: „A' Skarlát volt festéknek neve, mellyel ró'sa színű vereffen fejtettek: ilyen színű feftékkal fejtett Paláftot vifeltek a' Római Imperátorok“. MISKÓLCZI, Egy jeles vadkert 1769-i kiad. 591. l. a bíborcsigáról s a belőle kifolyó festékről szólván azt mondja: „Az a' nedveség pedig . . mintegy fetétes piros ró'sa színű“. MÁTYUS, Ó és Új Diatetika, IV. köt. 1789, a sáfrány-festékről szólván így ír: „Jelesebb hasznát vézik ennek a' feftők a' felyemnek, poftzónak és tollaknak ró'sa színben való meg-feftésére és a' fzeép ró'sa szín ortzán kapó difztelenetske fejeér ábrázatú Afzfzonyságok a' magok ortzájának meg-pirolfítására“.

Érdekes, hogy LIPPAI *Posoni kertje* a virágok színeiről szóló fejezetben nem él ezzel az elnevezéssel, hanem helyette a *barackvirágszín, testszín* szókat használja. Pl. a közönséges rózsaszínű rózsafajról szólva azt mondja: „Közönséges a' dupla barackvirág, avagy *test-zínű*, igen jó illatú“ (1753. kiadás, 110. l.). A *Magyar Fűvész-könyv* is *testzínű*nek jelzi a csipkerózsa virágát (303. l.).

Tehát a *rózsaszín* piros színt, vagy piros színt is jelentett a nyelvújítás előtt.

Vereshagyma, hagyma, kolompér: így nevezik a szamosháti nyelvjárásban (följegyezve Egriben, Szatmár m.), de bizonyára másutt is gúnyosan a rosszul járó, olcsófajta zsebórát, évődve általában a zsebórát. „Hányat mutat az a *vereshagyma*?“ „Csapd a földhöz azt a *kolompért*, hisz nem jól jár az; az járt jól, a ki eladta.“ Ugyanez a kifejezés megvan a francziában és németben is. Nouveau Larousse Illustré *Oignon* címszó alatt: „Grosse montre ancienne et fort bombée: Acheter un *oignon* d'argent. || Par ext. Mauvaise montre“. A LITTRÉ-féle szótár e gúnyos szókép eredetére is rávezet (III. köt. 1873 812. l.): „*Oignon* 6° Populairement. Une montre, un peu épaisse, à l'ancienne mode, à cause que les anciennes montres avaient une épaisseur qui permettait de les assimiler à un *oignon*“.

Fecske száll házamra. E szép, de ritka metaforikus szólásmódot SZABÓ D., MVir. 354. lapon jegyezte föl: „*üddövel a' fetske még házadra* szállhat“. Ugyanezen szólásmóddal találkozunk RIMAI szép költeményének kezdő sorában: „Legyen jó idő csak *fecske száll házamra*, Nincs öldhatatlan nyüg vetvén nyavalyámra“. (Istenes Enekek, Kolozsvár, 1691-i kiadás.) CSFRI BÁLINT.

Orcza. Az EtSz. (127), BUDENZRE hivatkozva, azt állítja, hogy az *orcza* szónak legvalószínűbb magyarázata SCHIEFNER ANTALTÓL, Akadémiánk egykori külső tagjától származik. Ő lett volna t. i. az első, a ki e szót az *orr* és *száj* elhomályosult összetételének tartotta. Ez azonban tévedés! SCHIEFNER 1817-ben született, ellenben SÁNDOR ISTVÁN az *orczát* már 1801-ben egybevetette az *orrszájjal* (Sokf. III, 222) s e „vélekedés“-ét megismételte 1808-ban (uo. XI, 95 és 159). Sz. K.